

קול האמת

מאת בנו הרב יוסף זריצקי

האמת נעצרה בפנינו וחייכה. היא חייכה את חיוכה הנצחי כפי שרק האמת יכולה לחייך. היא נעצרה בפני הנקודה הפנימית של האדם המכסה עצמו בשכבות אין סוף של תירוצים, אמתלאות וסיבות מסיבות שונות, המביאות אותו אל פי תהום.

היא נעצרה לפנינו ושתקה, אותה שתיקה רועמת הטופחת על פנינו יום יום, שעה שעה, ולפעמים כל רגע.

יש הזוכה לראותה פעם ביום, יש הזוכה לראותה פעם בשנה, ויש הזוכה לראותה פעם בחייו.

ובשתיקתה הרועמת מצליפה היא בפנינו מבלי רחם. היא עוטפת כל גיד בבשרינו, נועצת בנו את ציפורניה וזועקת.

היא זועקת את זעקת החיים והמתים, זעקת הנדכאים והעשוקים, היא אוספת בזעקתה את כל הזעקות המרחפות בחלל העולם, באשר אין מי שיקלוט אותן ויבין אותן.

*

האמת, פנים רבות לה.

והוא, ז"ל, גילה אותה והביא אותה בפנינו.

במשך היום מסתובבות מחשבות רבות במוח האדם. מתרוצצות הלך ושוב ללא מנוחה, מחפשות הן את התשובה, מה חובתו בעולמו באמת. אמת זו ניסה הוא, ז"ל, ללמדנו.

בעשרות אלפי מאמריו שנכתבו בדם וביזע בעט הזהב, במשך עשרות שנים, חינך הוא אותנו כפי שרק הוא ידע לחנך ולהבהיר את הנקודה האמיתית עד תום.

בס"ד

רבי דוד זריצקי חש כל ימיו כשליח. שליח נאמן שמוטל עליו למלא את תפקידו בשלמות, עד שיוכל לשוב למשלח ולומר לו: שליחותך עשיתי!

בכלים המיוחדים אשר חננו הבורא, ובכשרונו הספרותי שהיה מהנדירים שנחנו בהם בני האדם, השמיע את קול ה' בכח ובהדר, קול שיצא מסוף העולם ועד סופו.

משחר נעוריו, משגילה את הכח האדיר הטמון בו, היה מנוי וגמור עמו להשתמש בו למען קונו ולכבוד שמו. למרות שכישרויו הנדירים נתנו לו את כל האמצעים להשתלב בין סופרי העולם הנוודים של אותם ימים, ולרכוש לעצמו שם עולם ביניהם, לא אבה לזנוח את תורתו ועולמו, ואדרבה, השתמש בכליו לנגוח בהם ולעמוד מולם בחרב ובחנית, להצדיק את הצדק ולהרשיע את הרשע.

לפני החורבן, עודו תלמיד ישיבת ראדין, שימש בין היתר כשופר הראשי של "ועד הישיבות", בסדרת מאמרים ארוכה בעיתון הוילנאי "דאס ווארט" תיאר לפני המון העם את הישיבות הקדושות עמודי האומה ואת זכותם העצומה של המחזיקים בה. לאחר החורבן, כאוד מוצל מאש, וכשריד לעולם הנפלא שנכחד, שם לעצמו למטרה, להנחיל לדור הבא את יופיו של העולם ההוא, עולם הישיבות בפרט ויהדות אירופה בכלל, ואת החן והחסד והזוך היהודי, שעיתרו את אנשיו.

השפעת ספריו ומאמריו היתה עצומה, כפי שמעיד המעשה הבא: מעשה בנער צעיר ותמים וירא שמים שהתייתם בגיל צעיר מאביו. אמו, יוצאת ארצות אשכנז, לא הכירה את עולם הישיבות כצורתו – ולאחר שקשתה עליה מלאכת הפרנסה וגידול הילדים, לא ראתה כל פגם בכך שנעורה רבות בבנה, ובהגיעו לגיל 18 לא נותרה לו ברירה, ולמרות היותו ירא וחרד, הוא התגייס לצבא.

בהיותו בצבא התגלגל לידי הספר "למעלה מן השמש", קרא בו ושוב קרא בו, עד שהתהפך לבבו, ונפשו נקשרה בנפש הישיבה, עד שעזב את הצבא ונכנס להיכלה של תורה.

יהודי יקר זה שנלב"ע לאחרונה זקן ושבע ימים, העמיד דורות של בנים, חתנים ונכדים תלמידי חכמים, מלבד אלפי תלמידים שהעמידם בקרן אורה וזקפים לזכותו את חיייהם הרוחניים, כאחד מגדולי המחנכים בבני ברק, כאשר גם אחיותיו הצעירות נישאות בעקבותיו לתלמידי חכמים מופלגים, שהעמידו בתים נפלאים של תורה וגדלות בתורה.

כל חייו ציין את הכרת הטובה אותו חב, ואת זכותו של ר' דוד זריצקי בכל העושר הרוחני האופף אותו.

סיפור זה אחד הוא, אולם כמותו יש עוד הרבה אנשים, המעידים על החוסן הפנימי אותו קיבלו מקריאת ספריו ומאמריו, שנתן להם כח ועוז לעמוד מול מאורעות התקופה, ואף אנו, מן התגובות המגיעות אלינו לאחר פרסום המאמרים בגליונו זה, אנו למדים על השפעתם הניכרת ותועלתם המרובה גם לדורנו.

בכ"ב בסיון תשל"ח אסף המשלח את השליח לגנזי מרומים, אולם פירות השליחות עדיין לא פסקו מלצמוח, וימשיכו להניב פירות ופירי פירות עד שיקצו וירננו שוכני עפר בביאת המשיח ותחיית המתים במהרה בימינו, אמן.

* * *

לרגל יום השנה ה-41 להסתלקותו, אנו מקדישים את הגליון, גליונו שלו, לדברים על אודותיו. המאמר הפותח הוא מאמרו של בנו ר' יוסף שליט"א כפי שהתפרסם במוסף "תד נאמן" במלאות עשר שנים לפטירתו. המאמר השני התפרסם בהמודיע עם פטירתו ע"י הסופרת א. מרגלית שתחי', ולסיום מופיע מאמר של ידידו הטוב הסופר ר' יחיאל גרנטשטיין ז"ל כפי שכתב בעיתון הצופה עם צאתו לאור של הספר "המשורר בין ההרים".

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

מערכת "נר לדוד"

כמה נוח לו לאדם שמלאכתו נעשית על ידי אחרים. והוא, ז"ל, עשה זאת בשבילנו, יום יום, שבוע שבוע, קראנו בשקיקה את מאמרו. הדור הצעיר אינו זוכר את התקופה ההיא, מאורע רודף מאורע, אם זה במלחמתה של היהדות החרדית נגד "גיוס נשים", אם זה במלחמתה נגד בניית בריכת השחיה המעורבת הראשונה בירושלים, ואם זה במלחמתו הבלתי מתפשרת של הרב מבריסק נגד "היכל שלמה".

*

הוא עצמו הצטנע בין השורות, לא חיפש גדולה לעצמו על אף שיכול היה להשיגה בנקל. בין כל גדולי התורה הסתובב, בתקופה ששימש כמזכיר מועצת גדולי התורה. כשהמועצה היתה בתפארתה ודברים ברומו של עולם עמדו על הפרק והוא בעט הזהב הביא את דבר המועצה לציבור הרחב. גם אז לא התבלט, רק חתם "אחד הרבנים".

העיתון היה הוא והוא היה העיתון. קוראי העיתון התרגלו כבר לסגנונותיו, כל שם בנוסח אחר, על אף שחתם בשמות שונים, ידעו שר' דוד זריצקי ז"ל עומד מאחורי השמות, עד שעורך העיתון התבטא פעם באירוניה, כאשר אבא ז"ל נסע לחו"ל, "כל העיתון נסע לחו"ל"...

ובבידודותו – גדלותו. הכי קרא שמו "דוד איינר" – יחידי, יחידי בעולמו, ממשפחתו, לאחר השואה האיומה.

לפעמים עמדנו והתפלאנו מאין הוא שואב את כוחו? כיצד מספיק הוא כל כך הרבה? מהיכן העושר הבלתי רגיל של שפה ולשון, של רהיטות המחשבה והדיבור, אווזי העט כמעט לא האמינו למראה עיניהם, מעולם לא כתב טיוטה למאמרו, לסיפוריו ולרעיונותיו, היה זה מדהים לראות אותו יושב מול מכונת הכתיבה, במשך עשרים דקות עד חצי שעה, וכותב מאמר, מאמר שנשאר לנצח, מאמר ששחו אודותיו במשך שבועות רבים, מאמר שהסעיר את קוראי העיתון ואת כל הציבור, בעמק כתיבתם, באמת הגלומה בתוכן, וכל זה נכתב בהרף עין. הוא אשר אמרנו – האמת, היא אשר דיברה מגרונה, הכל היה כל כך ברור אצלו שלא היה אצלו מקום למחיקות לשינויים ולנוסחאות אחרות.

*

עם הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל יו"ר מועצת גדולי התורה, היו לאבא ז"ל קשרים מיוחדים. הוא היה מבאי ביתו וממקורביו ממש, ואף שימש כבעל תפילה במנין המיוחד

שהיה בימים נוראים בביתו של הגר"ז זצ"ל. כשנסתלק ר' זלמן לבית עולמו, היה זה שעת לילה מאוחרת, ואבא כבר עלה על יצועו. רגיל היה לעלות על מיטתו בשעה מוקדמת יחסית ולהשכים מוקדם כדי לפתוח את היום בלימוד התורה. שני בחורים מיישיבת חברון, [אחד מהם הוא הרב מנחם רוזנברג מבני ברק] באו לבשר לו את הבשורה המרה על מנת שכבר בבוקר יתפרסם מאמר הערכה לדמותו של הגאון זצ"ל.

השעה היתה לאחר עשר בלילה, הם דפקו על דלת ביתנו, ולאחותי שפתחה להם את הדלת מסרו את שליחותם כפי שנתבקשו, אחותי ניסתה לדחותם שאביה כבר ישן ואין לה את האפשרות להעיר, אך הם הפצירו בה בכל זאת שתעיר את אביה לחשיבות הענין, ביני וביני התעורר אבא ז"ל, ובראותו את שני הבחורים אותם הכיר מבית הגאון הבין מיד מה ארע.

במהירות התעטף בחלוקו, התיישב ליד המכונה וכתב, וכתב.... כעשרים דקות, הוציא את הנייר מהמכונה ונתן לבחורים שמייהרו למערכת.

למחרת ותהום כל העיר, מאמר כל כך נפלא, כל כך אמיתי, כל כך חודר לעומק, אין זה אלא שיש לו, לזריצקי, הספדים "מוכנים" על גדולי ישראל, וללא עדות הבחורים, אפשר היה להאמין... מחשבתו היתה כל כך מהירה וברורה עד שלא נצרך אלא לעשרים דקות, על מנת להוציא מתחת ידיו יצירה מקיפה שכזו.

הוא היה מתבודד שעות ארוכות עם עצמו, הוא היה מטייל

וחושב, יכולנו לעבור לידו והוא כלל לא שם לב שמישהו עובר על ידו. עינו היתה נעוצה בנקודה רחוקה, טוחן וטוחן במוחו את הרעיונות למחשבות ואחר כך מוציא אותם ערוכים ומוכנים על ידי מכונת הכתיבה.

קשה היה לו ללא הכתיבה. ראינו זאת במוצאי שבת, מיד לאחר הבדלה, לאחר ששר את הזמירות התיישב מיד ליד המכונה וכתב. המכונה פלטה שורות שורות כאילו הן נכתבות בעצמן. שעה, שעתיים, שלש עד שהתעייף. כל הרעיונות והמחשבות שהסתובבו במוחו במשך השבת נפלטו מהמכונה. מספיק היה לו רעיון ואפילו הבזק של רעיון ותוך דקות היה מאמר על עמוד שלם.

וגם הסיפורים, כמו כן. בשכונתנו היה בית כנסת קטן, כל-כולו כחמשה עשר מתפללים, יהודים יקרים ותמימים בעלי בתים, ועמי-הארץ, לעיתים היה קשה להשיג שם מנין. הוא מעולם לא התפלל שם.

פעם אחת, ערב שמחת תורה היה, בקשו ממנו להשלים שם מנין, בתחילה סרבתי, וכי איך אפשר בשמחת תורה לא להיות בישיבה? אבל חזקו עלי בקשות המתפללים שבלעדי אין להם

מהדו-שיח עם
העלה ברחוב ועם
אוושת הרוח וציון
הציפורים, עם הצל
המתהלך על פני
הרחוב או עם
החושך המכסה את
אט את גגות הבתים
וחדר לחלונות.

גאונותו התבלטה
באמת האומנותית
שלו שהיתה גם
האמת הפנימית
שלו ואמת זו פילסה
לה דרך אל הקורא
וחדרה לה אל תוך

נימי נפשו ונשמתו.

*

זו היתה דרכו – דרך של מבקש שביקש וחיפש תמיד. כל ימי
חיפוש את האמת, למצוא את היופי המוסתר בשחוררית
היום-יום, ואת הצחוק היושב במקום סתר ובוכה על עצמו.
הוא היה מהאנשים היחידים שקשה היה לרמותם ומהיחידים
שהיו מסוגלים לזהות ממרחק דמות מזויפת.

לא היה כמעט אדם שכתב כל כך הרבה, בתקיפות באושר,
ובעוצמה רוחנית כל כך גדולה.

כשהיה תובע מאחרים, ידענו שהוא תובע מעצמו. מאמריו
המפורסמים על "מוותרות" זעזעו קשות את היהדות
החרדית. הוא לא הבין כלל איך בחר מסוגל לדרוש לעצמו
"סידור מלא", הוא לא הבין מה צריך בן תורה יותר מאשר דף
גמרא וכוס תה עם קוביית סוכר.

זכורני שלפני חתונת בתו שכנעו אותו בני הבית לקנות מגבעת
חדשה. כלל לא עלה בדעתו כי אבי הכלה צריך ללבוש בגדים
חדשים, וכי מה רע במגבעת זו המשמשת אותי באמונה כבר
כמה וכמה שנים? לבסוף השתכנע וכשנכנס לחנות התנצל
בפני המוכר שהכירו, מה אעשה? – בני הבית לוחצים עלי
לקנות מגבעת חדשה.

*

קשה היה להבין את עולמו. עולם של פעם. עולם שלא דרש
כלום והסתפק במועט.

בעיות השעה נשארות לפעמים ללא מענה. קול הקולמוס
הפלאי השנון והמחונן שהיה משיב את המועקות ומרפה את
הלחץ בזעקה אילמת – נדם ולא נשמע יותר.

עלובים נותרנו לאחר שניטל מאיתנו שליח הציבור, שייצג
אותנו בגאון, האיש שחתר לנקודת האמת בעולם השקר שלנו.

מנין, והסכמתי. למחרת, בשעת קריאת התורה הגיע זמנו של
"חתן תורה", התייעצו ביניהם מי יקבל את הכבוד, אף אחד
שם לא באמת מכיר את הכלה מקרוב... ישבו ודנו והחליטו
הרי הבן של ר' מרדכי לומד בישיבה, לו נאה ולו יאה לקבל
"חתן תורה" על שזכה שבנו לומד בישיבה – וכך היה. בבואי
הביתה סיפרתי את המעשה לפי תומי – והבעתי את
התפעלותי מהרעיון התמים של אותם בעלי בתים פשוטים.

לאחר שבוע התפרסם בעיתון סיפור שהשתרע על שני
עמודים. רק גאון בתיאור כמו אבא ז"ל יכול היה לתאר בית
כנסת שמעולם לא התפלל שם, ולא הכיר את המתפללים חוץ
מאשר את ר' מרדכי עצמו, ולתאר את הדו-שיח שהיה בין
המתפללים, איך התייעצו ביניהם מה דיברו ומה החליטו. כמה
דמעות זלגו מעיני הקוראים בסיפור מרגש זה?

ושוב מעשה ביהודי שבא אליו וביקש שיכתוב סיפור על בתו
שנפטרה ל"ע. אבי הסביר לו שלא הכיר את בתו לא ראה
אותה, ולכן לא יכול לכתוב עליה. אותו אדם בשלו: אומרים
שאתה יודע לכתוב, במטותא ממך, רק כמה שורות. אבי
הסכים, וכי איך אפשר לסרב לאב ששיכל את בתו בהותירה
אחריה כמה יתומים. ביקש פרטים על אותה אשה ורשמים
לעצמו.

לאחר כמה ימים התפרסם מאמר הערכה בעיתון. מאמר גדול
מאד. לא אשכח איך הגיע אותו אדם לאבי לאחר קריאת
המאמר כשדמעות זולגות מעיניו. ר' דוד, טען, איך אמרת
שלא הכרת את בתי, הרי במאמרך תיארת אותה בצורה כל כך
מדויקת, בדברים שאני עצמי, אביה ובשרה, שהייתי כה קרוב
אליה לא יכולתי לתארה כל כך טוב וכל כך אמיתי.

*

גאונותו בכתובה היתה לשם דבר. מי שקרא את מאות ואלפי
רעיונותיו שהתפרסמו במשך עשרות שנים ב"המודיע", את
אותן "שורות חרישיות" שהופיע בירחון "בית יעקב", הוקסמו

מוסף "יתד נאמן", סיון תשמ"ח,
במלאות עשר שנים להסתלקותו

² הסיפור "ריקודו של השרברב" מופיע בספר "בצל צח".

גשר נייר קרוע / א. מרגלית

*

והיו שם המוני אנשים שבאו לחלוק כבוד אחרון לאדם שהרחיב את דמיונם, להיט את אש היהדות האצורה בהם, חשף לפנייהם את יופיה הנאדר של יהדותם, שר להם את שיר הנצח, משל להם משלים, וספר להם סיפורים, האיש שהעניק להם חוויות של הזדהות מרתקת. האיש שהיה בשבילם סמל של דמות הסופר היהודי.

ואנשי חינוך היו שם, שבאו לדמוע על המעיין המפכה שממנו שאבו רעיונות, קטעי שירה מאלפים, פרקי חינוך, הגות ורגש שהשקו בהם את תלמידיהם – ותחי נפשם. נפש הלומדים, ונפש המלמדים.

והיו שם אגודאים שהורידו דמעה על העט האגודאי המיוותם, על האיש שהצהיר בכל חום לבבו השכם והערב על היותו עבד לתנועה האגודאית הקדושה, האיש ששעבד לה את עטו ואת חום לבו, את אצילות נפשו, ואת כאבו ואת תקוותו.

*

קהל גדול ומנומר צעד שם, והאנשים בו כל כך שונים וכל כך דומים, כל כך אחרים וכל כך תאומים. צעדו כשטבעת של כאב מקיפה אותם ומאחדת איתם לגוש מלוכד, הצועד באחוזה נוראה של יגון, והולך הלך ובכה על הדור שנשתתק דברו, על האיש ששירת חייו נפסקה לפתע, על הלוחם הנאמן של מלחמות היהדות החרדית שכרע – נפל באמצע דרכו, במיטב הגיונו. ותוך כדי המלחמה.

בשעת לילה מאוחרת עשתה לה הידיעה הנוראה כנפיים, ומכל עבר נזעקו אנשים שבקשו, בעצם נוכחותם, להודיע, כמה צר להם על האיש הטהור והכשר ועל העט הטהור, הנקי מכל רבב, שכל טיפת דיו שניתזה ממנו ביקשה לקדש שם שמים – על שני אלה ההולכים לבית עולמם.

וכמו ראית איך נכרכים והולכים אחריהם מיותמים, אותו "גשר של נייר" ידוע, שר' דוד זריצקי סיפר לנו איך הוא הולך עליו כל הזמן, מתוך אימה שיקרע תחתיו, ואת השופר, שר' דוד זריצקי סיפר לנו עליו, השופר שנתן לו הקב"ה, כדי לתקוע בו כל הימים באזני השומעים ובאזני הממאנים לשמוע. – כמו ראית את שני אלה הנכרכים והולכים גם הם, מיותמים וקרועים ושבורים, אחרי המיטה.

איך נפלו גבורים, ואבדו כלי מלחמה!

בתוך הקהל הצפוף, המלוכד בתחושה של יגון עמוק, חריף – אפשר היה לראות את החלל הגדול, הריקנות הנוראה, שנפערה בספרות החרדית, כאשר אבירה, פטרונה, פארה – אבד לה.

בתוך רחש הכאב, שהמה נכאים בלוויה רבת המשתתפים, בתוך אוושת האנחות – נשמע כמו ברמה קולה המייבב, הממאן להנחם, של הספרות החרדית.

אי אפשר היה שלא להבחין בה, עומדת בתוך הקהל הצפוף ובליבו של כל אחד. מיוסרת ונואשת היא ניבטה מעיניהם מצועפות הדמעה של המוונים, כשהיא פוחרת את ידיה מתוך הידים המאוגרפות, הפשוטות, הנלחצות על הלחי של כל המשתרכים בתהלוכה הכואבת. היא, הספרות החרדית השכולה, המיוותמת.

*

כל כך שונים וכל כך דומים היו המלווים, זה היה ציבור מגוון מכל צבעי הקשת של היהדות הנאמנה, מכל החוגים, בני כל הגילים וכל העדות – אבל זה היה ציבור אחיד מאוד, הומוגני מאוד: ציבור הקוראים של דוד זריצקי, הסופר הגדול, המשורר הנרגש, הפובליציסט המזהיר. היו שם תלמידי חכמים עצומים, שבכו על האיש, התלמיד חכם, אשר הנציח בעט הזהב שלו, את ההווי הישיבתי שלו-שלהם, שמסר לרבבות את המורשת העצומה של רבו בעל החפץ חיים זצ"ל, של משלי חסידים ודמויות גדולים.

היו שם פליטי גיא ההריגה, שהוא גנח מלבם, ותיאר בעטו הלוהט את דווים ואת תקוותיהם, את רוחם הלא מנוצחת ביוון התלאה והרשע. את נצחון הטוהר מול מלתעות החיה שבאדם.

היו שם תופשי עט שחשו בעליל, איך התרוקן פתאום כותל המזרח של הסופרים החרדיים, איך בבת אחת נעצר המעיין הנובע, המעיין המתגבר.

והיו שם המוני אנשים, שהפובליציסטיקה של ר' דוד זריצקי, פרנסה את הגיגיהם, תבעה מהם, יסרה אותם תוך שליטפה אותם, המוונים – שבאו, מפני שלא יכלו אחרת, מפני שהאיש שעיצב את תגובותיהם, הקפיץ אותם מאדישותם והכה עליהם בקורנס קולמוסו, ואמר להם: גדלו! – האיש הזה, שלא נתן להם מנוחה – הניח להם פתאום. והם בכו על כך, על ששבט הסופרים המזהיר, שבט החובלים ושבט הנועם, שוב לא יזעזע אותם מאדישותם, מאי האכפתיות שלהם, משגיאותיהם, מאין האונים שלהם.

"בין סלעי-עד לבין זעקת-עד"

סיפורי הפיוטיים של דוד זריצקי

(עם הופעת ספרו "המשורר בין ההרים", בהוצאת "ישורון", ירושלים, תשכ"א)

— מאת יחיאל גאראנטשטיין —

שלושת הסיפורים הראשונים מהווים מחצית של הספר. עלילותיהם מתחוללות באותה ארץ גדולה אשר מאחורי מסך הברזל, שם בילה המחבר את שנות המלחמה האחרונה. אכן, זה לא היה סתם בילוי. היתה זאת גלות בערבות סיביר, לשם הושלך, יחד עם רבים מחבריו, בני ישיבות ליטא. ולא סתם גולה היה, עוונות רבים זקפו על חשבונו. לא עוונות פליליים, כי אילו בפלילים הוגלה, כלומר, אילו היה רוצח או שודד, היה "מעמדו" טוב יותר ולא היה סובל באותה מידה שסבל. זריצקי, בחר ישיבת "חפץ-חיים", המשורר הרך, הביא עמו לסיביר סעיף 58, זה הסעיף המפורסם המאשים את בעליו, לכל הפחות, בנסיון להפיל את השלטון הקיים של המדינה העצומה או במעשי חתירה אחרים, בריגול או בבגידה, סעיף, שבעקבותיו כל באי סיביר לא ישובו.

משהו מאותם הימים, ורק משהו – כי אין זה ספר-זכרונות במובן המקובל של המלה – נחשף בשלושת הסיפורים הראשונים: "המשורר בין ההרים", "השמש שקעה", ו"שניים שלימדוני תורה".

הסיפורים האלה – וכן כל השאר אשר בספר – שבמסגרת זו אי-אפשר לעבור על כל אחד מהם בנפרד – מכילים יסודות אופייניים ומיוחדים שהרקע להם הוא סגנון שירי בעצם תיאור העלילה ההופך את הסיפור למעין שירה בלתי מחורזת (סגנון זה מעלה רצון להשוואה עם סגנונו של פאסטרנאק בד"ר ז'יוואגו), דרמטיות בלתי פוסקת ודמיון בלתי-רגיל, לפעמים – אף יוצא מגדר ההשגה המוחשית.

הבה נכיר אותו סיפור נפלא ששמו "המשורר בין ההרים", שהינו סיפורו האישי של המחבר, הנודד לו ברחבי הערבה וכוונתו להגיע לאיזה ישוב של בני-אדם, שם יוכל לעבוד במנוחה, להרוויח את לחמו, לאכול לשובע, ולא להיות נרדף כל כך ע"י אנשי השררה. וכך הוא מצייר את עצמו:

פרו הראשון של ד. זריצקי ספר שירים היה. זמן קצר אחר תום המלחמה הופיע קובץ שירים בשם "עינים צחיחות". היו אלה שירי יאוש וכאב,

שירי-קינה על הורים ועל אחים שנספו. שירים נוסטלגיים על העיירה שנחרבה. על ה"אתמול" שנכרת והשאיר חלל-ריק בעולם של היום. מתוך יאוש וכאב נשא תלמיד ישיבת ראדין לשעבר, את קולו והרעים:

את לבי השלכתי / אל
תוך קבר-אחים גדול/
שיירקב שם / יחד עם
העם. / במקומו שמתי
אגרוף / - וחסל. / אין
צער, אין ששון / רק
אגרוף. / רק אגרוף הם
דברי / ולא כאב. / לא
כעס / - רק זעם...

אלא אדם כל זמן שהנשמה באפו, אין לבו יכול להינתק מן החיים... אז העביר המשורר הדואב, הזועם, את כל חום-לבו לילד היהודי ששרד אחרי החורבן, ולו, ליתום היהודי, הקדיש ספר בשם "שימקה". וכן ניסה להמתיק את כאב-לבו מתוך שיבה, לפחות בדמיון, לעולמו שלו מאתמול, עולמם של בחורי-הישיבה, ואת זה הנציח בספר "למעלה מן השמש". לבו הדוי החזירו גם לעולם המוסר היהודי הנעלה, הצרוף ומשם הגיש לקורא מבחר שיחות ותולדות חייהם של גדולי המוסר בספר "תורת המוסר". ומעניין: ה"מתנגד" הליטאי, שעולם החסידות היה רחוק ממנו, ולא ידעו, התקרב בשנים האחרונות אל מעיינותיו המקוריים והוא אוסף אוצרות משלים של גדולי החסידות, מעבדם, מלבישם בלבוש של סופר מוקיר רבנן ומוציאם כספרים המופיעים מהדורה אחרי מהדורה.

בספרו החדש "המשורר בין ההרים" חזר זריצקי לעבר הקרוב, לתקופת הסער והשוואה, לימי הנדודים של שארית הפליטה – והוא בתוכה – על אדמה לא שלהם.

— — — "אני הלך עני אשר בתרמילו לא היה יותר מאשר פרוסת פת-קיבר ובצל, בראשו – זכרונות סרק, במוח – דומיה, ובלבו – תקווה. לא היו לי אלא זוג-תפילין, מכנסים שהקרוע בהם היה מרובה על המתוקן וכתונת מיוזעת שלא טעמה טעם סבון מימיה".

בדרכו, בין ההרים, פגש זריצקי אותו "אקין" (משורר י. ג.) אוזבקי בעל הפנים המונגוליים, העושה את ימיו ולילותיו בין ההרים ויוצר את שיריו בשביל תושבי ההרים. שני אנשים אלה, בחור הישיבה והמשורר האוזבקי, טורסון שמו, הינם למעשה גבורי-הסיפור המשתרע על פני שליש מן הספר בערך. ואין זה סתם סיפור, אלא מעין התערטלות של נשמות וסבלותיהן כשלכל אחת מהן רקע אחר ליסורים שלה, מעין זימון מוזר של שני עולמות מנוגדים כל כך, שגורלם נועד להיות דומה לגורל האבנים המתגוששות, הנתקלות זו בזו, בנהר הזועף הזורם למרגלות ההרים ואשר אחרי שמשתחקות מתחברות בסופו של דבר יחד ונהפכות לגוש מוצק, כדי להילחם במשותף בנחשולי המים המנסים לפוררן.

מערכת "בשער", מחנה העקורים, פריז תש"ז.
מימין: ר' מ.ב. קליינמן, ר' דוד זריצקי ור' י. גרנטשטיין

"אני רציתי להרוג אותך" – אומר המשורר טורסון לזריצקי. המשוטט במקום לא לו – "לא בגלל כספר, שכן הבינותי מיד שלפני ערטילאי, שמלבד נפשו אין לו משלו כלום, אלא משום שהפרעת לי בשעה שחשבת על שירי האחרון שנולד בי".

אכן, לא חשוב כאן כלל אם דבר זה קרה באמת או לא קרה כלל. אם טורסון זה ה"אקין" האוזבקי באמת זמם להרוג את האיש זריצקי שהתהלך לו בהרים ה"שייכים" לו, או – שדמיין לו המחבר דמיון חפשי. ולא חשוב כלל אם אותו זריצקי, תלמיד ישיבת ראדין. התנקש בחייו של בעל בית-מרזח אוזבקי ונאבק עמו עד זוב דם על אשר הגוי המכוער הזה, השתיין והמלשין, גנב ממנו בשנתו את שעונו – השעון שקיבל

מאביו לבר-מצווה שלו ואשר ליווהו בכל נדודיו. לא, כל זה איננו חשוב. באומנות הסיפורית אין מתחקים על ה"מעשה שהיה". ה"מעשה" אינו חייב להתרחש, את מיטב הסיפור קובעים האמצעים בהם משתמש היוצר, האמצעים האומנותיים שהינם דם-התמצית של היצירה, והדם הוא הנפש.

ביצירותיו של זריצקי בולטת היכולת הגדולה שלו לפרוש יריעה אמנותית בעלת נשימה ארוכה, בולטת יכולתו לצייר ציור עשיר-צבעים. כן בולט כושרו לצלול לעומקי הנפש של הגיבור ולהעלות משם צלילים בבחינת דקה מן הדקה.

נתעכב במיוחד על ציוריותו של הסיפור – "המשורר בין ההרים".

הנה מתהלך לו זריצקי אי-שם במעמקי רוסיה והרים סביב לו. למרגלות ההרים זורם לו נהר בקולי קולות, מחריש אזנים בצעקתו הפראית. אבנים גדולות עצומות, נגררות על ידי המים והוא, בעומדו בין סלעי-עד לבין זעקת-עד, מצייר במכחול האמן שלו את המראה הנפלא:

"יש אבני אלגביש עקשניות המחזיקות מעמד במשך זמן מסוים, הן נגררות על ידי הזרם הזועף, מושלכות, תוך צעקת פרא של המים האדירים המסתערים עליהן, לתוך מערבולת ונשארות תקועות בין רסיסים קטנים וגדולים של אבנים שחוקות. עטורות גאווה על נצחונן עומדות הן באמצע המערבולת והמים אינם מפסיקים להלום על ראשיהן, הנה מסתער נחשול, מכה בכוח על פניה של האבן, היא מעלה חיוך רחב ופניה הרחבות החייכניות לועגות לזעם. הנחשול מתגלגל, נשבר לרסיסים ואחריו בא השני ומתנפץ בכל כוחו על גבה של האבן החייכנית מול קרני השמש".

שלשת הידידים, שנים אחר כך, בשמחה אצל רבי דוד זריצקי, מימין: ר' דוד זריצקי, ר' מ.ב. קליינמן, ור' י. גרנטשטיין

מרטיטה בצחוקה - - - מיליוני מיליונים של זבובים. דממת עולם. תהום ירוקה. דומיה אילמת ארורה, החומקת-חולפת תמיד לידך ואינך יודע היכן היא - - - הנה כך צוחקת הטייגה בשעה שגרישקה חובט ומכה".

הוא אשר אמרנו. עושר של אמצעי הבעה, כושר ציורי גדול ויכולת להעלות עמו יחד את הקורא לראיית דברים עמוק יותר מן הרגיל. סופר בעל כושר אמנותי כזה אינו מתרוקן לעולם. ככל שהוא דולה מבארו, כן הוא מתמלא מחדש, כאותו מעין שמפכים בו תמיד מים חיים.

ולבסוף: בסיפור "המשורר בין ההרים" שם המחבר מלים אלו בפי המשורר האוזבק:

"אילו היית אקין, היינו הולכים ביחד על גבי ההרים, קוטפים שירים המלבלבים על צוקי הסלעים, קולעים מהם זרים ואחר-כך מביאים אותם לאוהלי הקירגיזים, האוזבקים, הקזכים או הצ'צ'נים, היינו מפזרים את פרחי השירים על פני הדרכים ומחיות אותן ואנשים היו מעניקים לנו מכל טוב".

זריצקי לא התוודע אליו, לא גילה לו כי כמוהו הולך אף הוא וקוטף שירים בהם הוא ניזון תחת הלחם שלא היה מצוי אצלו בהרחבה. הוא לא גילה לו

כי כמוהו, "אקין" הוא – לעם אחר שאותה שעה שתת דם בעולם נטול-רחמים. בין כך וכך לא היה טורסון זה מבין מאומה בדברי ימי עמו וקורותיו.

ועתה?...

מאז, זרמו כבר מים רבים בנהרות זועפים שונים...

כאחד השרידים מהיהדות שנספתה זכה אף זריצקי המשורר ובא אל המנוחה ואל הנחלה בארץ-ישראל. ומה מעשהו כאן? מתהלך הוא לו בשדותיהם של החיים החדשים, על פני האדמה שהיא שלו, שלי ושל כולנו וקוטף שירים המלבלבים פה ושם ובכל מקום, מגישם לקורא ושניהם באים על סיפוקם.

אחרי כל מה שעבר עלינו. זו נחמה פורתא, ועוד למעלה מזאת.

זה מה שנקרא תיאור או ציור קלאסי. הנך חש בכל חושך את זעקת-הפרא של המים, הנך רואה בראיה צלולה את מלחמת-עד שבין האבנים ובין נחשולי המים הזועמים. אלא, שהסופר-המשורר, בהסתכלו הסתכלות פנימית, רואה לא רק את הממשי. לדידו, מעלה האבן הנטרפת, הנגררת והמחזיקה בכל זאת מעמד, חיוך על פניה שלה. ולא זו בלבד אלא אף לועגת לזעם הפראי שאינו יכול לה וכל המלחמה, מלחמת המים, היא – מלחמה באותו חיוך עקשני של האבן הבלתי נכנעת, המזדקפת מול אותו כוח אדיר העושה הכל כדי להדבירה, כדי להביסה. אולי יש כאן – הרהרתי – איזה צל של רמז פוליטי-רעיוני, אבל מי יודע?

בסיפור "שנים שלימדוני תורה", אנו מוצאים את זריצקי בעבודת כפיה ב"טייגה" (יערות עבותים בסיביר). רבו בישיבה לימדו תורה ודרך-ארץ, לימדו מידות ותורת חיים ואילו ב"טייגה" זכה ל"רבי" אחר, שמו גריגורי סמיונוביץ' חאראקין. הוא מלמדו כיצד אפשר לספוג מכות קשות ולהשאר בחיים, וגם, בהיותו טוב כלפיו – כיצד להשיב מכה תחת מכה. גריגורי זה היה מכה יום-יום, שעה-שעה.

"וגרישקה עומד ומכה. חובט היה את ידי הישיבה שלנו. שכן אנו כולנו, בחורי הישיבה שעבדו ב"טייגה", ביקשנו לגשת לכל ענין על פי השכל, גם לכריתת עץ שקוטרו שני מטרים. אלא שכאן לא הועילו חריפות המוח, משורי הענק לא שרו ניגוני ישיבה, אלא נהמו נהימת האימים של הטייגה".

וכדי לדעת מה זאת "טייגה" וכיצד נראה שם. מצייר זריצקי את הציור הבא:

"ירקותה נדלקת ומתלקחת כעיניה של חיה טורפת בלילה. צמרותיהם של עצי-הענק מטפסות זו על פני זו. עצים צעירים ודקים מגרדים גביהם של אורנים באים בימים והללו מתמוגגים מהנאה וגועים מצחוק. האפלה הלחה מדגדגת את כריסה של הטייגה וזו

